

ТАКТИКА ЗАСТОСУВАННЯ ПІДРОЗДІЛАМИ ПОЛІЦІЇ СЛУЖБОВИХ (ШТУРМОВИХ) СОБАК ПІД ЧАС ВИКОНАННЯ СЛУЖБОВО-БОЙОВИХ ЗАВДАНЬ

Залєвська І. І., Півторак О. І., Жуковський С. В.

У пропонованій роботі розглянуто одну з актуальних проблем правоохоронної діяльності – особливості підготовки та використання службових (штурмових) собак при проведенні поліцейських операцій. Зазначається, що роль службових (в тому числі спеціальних) собак суттєво зросла в умовах запровадженого правового режиму воєнного стану (виконання гуманітарного розмінування звільнених від окупації територій, виявлення вибухонебезпечних предметів на місці обстрілів, пошук зниклих осіб, трупів чи людських залишків тощо).

За результатами проведеного аналізу нормативно-правових актів чинного законодавства України, вивчення спеціальної літератури та узагальнення висновків попередніх досліджень вчених з піднятої нами проблеми розкрито призначення службових собак та описано їх види. Розрізняють розшукові, патрульно-розшукові, спеціальні, конвойні та вартові службові собаки, службові собаки антитерористичної спрямованості (штурмові).

Внаслідок проведення спеціального добору та організації цільового тренування (дресування) службові собаки набувають певної спеціалізації службових дій, в межах котрої в залежності від подальшого належного виконання специфічних завдань буде забезпечуватися ефективне досягнення поставлених перед поліцейськими підрозділами цілей службово-бойової діяльності.

Окремим видом застосування службових (штурмових) собак є їх участь у поліцейських операціях, проведення яких вимагає від її керівника(ів) та поліцейських-кінологів детального опрацювання комплексу небезпечних факторів й створених об'єктивних умов (обставин на місці події), а також врахування їх на підготовчому етапі. Такий підхід при проведенні оперативних поліцейських заходів сприятиме мінімізації втрат як серед особового складу працівників поліції, так і завдання шкоди життю або здоров'ю тварин. Забезпечення службових собак засобами захисту (спеціальні куленепробивні бронезилети, навушники, спеціальні автономні системи дихання (протигазу) тощо) підвищує виживання службових собак при виконанні складних завдань в екстремальних умовах

боротьби із злочинцями, при виявленні вибухонебезпечних предметів тощо.

Заслужовує на увагу вивчення досвіду підготовки службових (штурмових) собак у країнах Європи (зокрема, Франції), в процесі котрої поліцейськими-кінологами спецпідрозділів GIGN та RAID враховуються як сучасні виклики безпеки суспільства чи загрози окремому громадянину, так і належне забезпечення службових собак засобами захисту для збереження їх життя і здоров'я.

Зроблено висновки, що удосконалення методики підготовки службових собак та розробка тактики їх застосування у боротьбі із злочинністю з метою належного забезпечення органами та підрозділами поліції публічної безпеки і громадського порядку повинні здійснюватися в обов'язковому порядку з урахуванням необхідності дотримання прав і свобод людини та громадянина, а також забезпечення охорони інтересів суспільства та держави.

Ключові слова: Національна поліція, боротьба із злочинністю, поліцейські операції, кінологічна служба, службові (штурмові) собаки, тактика дій поліцейських, заходи безпеки, правоохоронці, закордонний досвід

Zalevska I. I., Pivtorak A. I., Zhukovskiy S. V. Tactics of the use of service (assault) dogs by police units when performing service and combat tasks

The proposed work considers one of the current problems of law enforcement activities – the peculiarities of training and using service (assault) dogs during police operations. It is noted that the role of service (including special) dogs has significantly increased under the conditions of the introduced legal regime of martial law (humanitarian demining of territories liberated from occupation, detection of explosive objects at the site of shelling, search for missing persons, corpses or human remains, etc.).

Based on the results of the analysis of the regulatory legal acts of the current legislation of Ukraine, the study of special literature and the generalization of the conclusions of previous studies by scientists on the problem raised by us, the purpose of service dogs is revealed

and their types are described. There are search, patrol-search, special, convoy and guard service dogs, anti-terrorist service dogs (assault).

As a result of special selection and organization of targeted training, service dogs acquire a certain specialization of service actions, within which, depending on the further proper performance of specific tasks, the effective achievement of the goals of service and combat activities set for police units will be ensured.

A separate type of use of service (assault) dogs is their participation in police operations, the conduct of which requires its leader(s) and police dog handlers to study in detail a complex of dangerous factors and objective conditions (circumstances at the scene), as well as taking them into account at the preparatory stage. Such an approach when conducting operational police measures will help minimize losses both among police personnel and harm to the life or health of animals. Providing service dogs with protective equipment (special bulletproof vests, headphones, special autonomous breathing systems (gas masks), etc.) increases the survival of service dogs when performing complex tasks in extreme conditions of fighting criminals, when detecting explosive objects, etc.

It is worth noting the study of the experience of training service (assault) dogs in EEuropean countries (in particular, France), in the process of which police dog handlers of the GIGN and RAID special units take into account both modern challenges to public security or threats to an individual citizen, and the proper provision of service dogs with protective equipment to preserve their life and health.

It was concluded that improving the methodology for training service dogs and developing tactics for their use in the fight against crime in order to ensure properly public safety and public order by police bodies and units must be carried out in a mandatory manner, taking into account the need to respect rights and freedoms of a human and a citizen, as well as ensuring the protection of the interests of society and the state.

Key words: National police, crime prevention, police operations, canine service, service (assault) dogs, police tactics, security measures, law enforcement officers, foreign experience.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У відповідності до пп. 12 п. 3 «Загальні правила застосування спеціальних засобів» статті 45 «Застосування спеціальних засобів» Закону України (далі – ЗУ) «Про Національну поліцію» службові собаки застосовується під час: а) патрулювання; б) переслідування та затримання особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення; в) під час конвоювання (доставлення) затриманої або заарештованої особи; г) для відбиття нападу на особу та/або поліцейського [1].

Порядок використання поліцейськими службових собак під час виконання службових завдань, спрямованих на протидію злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, правила утримання, придбання, ветеринарного забезпечення та списання службових собак, а також основи організації діяльності навчальних закладів поліції (з питань службової кінології), у яких здійснюють підготовку кінологів, здійснюється у відповідності до Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України (далі – НПУ), затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України (далі – МВС) від 01.11.2016 року № 1145 [2]. Кінологи зі службовими собаками можуть брати участь в оперативно-розшукових та профілактичних заходах, які проводяться іншими органами виконавчої влади чи військовими формуваннями, за спільно розробленими планами. Кінологічні підрозділи є також в Національній гвардії України (далі – НГУ), Державній прикордонній службі України (далі – ДПС), Збройних Силах України (далі – ЗСУ) та підрозділах Територіальної оборони (далі – ТрО), Державній службі України з надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС) та ін. [3]. Наприклад, розшукові собаки ДПС несуть службу в пунктах пропуску прикордонного контролю, використовуються для охорони кордону поза цими пунктами, спеціально навчені собаки розшуковують наркотики, вибухівку та зброю. Також є мінно-розшукові, вартові, стрійові, племінні собаки тощо [4].

Розшуково-штурмові собаки – службові собаки, підготовлені для силової боротьби з особами, які підозрюються у вчиненні кримінального чи адміністративного правопорушення, а також для їх пошуку, переслідування та затримання. Завдання цих службових собак – безстрашно атакувати і затримувати злочинців у будь-яких складних умовах та місцевості (не бояться пострілів, вибухів, є незамінними помічниками під час затримання небезпечних злочинців).

Актуальність піднятої нами проблеми також підкреслюється тим, що в умовах запровадженого правового режиму воєнного стану зросла роль службових (спеціальних) собак, які: 1) активно використовуються на звільнених від окупаційних військ РФ українських територіях під час їх гуманітарного розмінування (значні площі місцевості та будівлі різного призначення містять закладені вибухонебезпечні предмети, міни та розтяжки, нерозірвані снаряди, КАБи тощо) [5, с. 95–107]; 2) внаслідок щоденних обстрілів територіальних

громад фактично всіх регіонів України працівникам вибухотехнічної служби органів та підрозділів МВС та піротехнічної служби ДСНС України ліквідовують вибухонебезпечні предмети (речовини), для виявлення (і подальшого знешкодження) котрих також часто застосовують службових собак; 3) враховуючи масове неконтрольоване розповсюдження вогнепальної зброї і боєприпасів (тимчасове повернення військовослужбовців ЗСУ (ТрО) до місць проживання під час відпустки чи демобілізації, діяльність волонтерів, які безпосередньо контактують з військовими підрозділами на прифронтових територіях і приводять у зворотному напрямку різні засоби бойового ураження тощо), гостро стоять питання боротьби із кримінальними (побутовими) злочинами, складовими компонентами котрих є використання злочинцями вибухонебезпечних предметів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Вирішення проблем тактичної підготовки (дресирування) службових собак до їх ефективного застосування під час службово-бойових дій (поліцейських операцій) має багато аспектів, над розв'язанням котрих працювала низка вчених з різних споріднених галузей наук: 1) Л. Була (розробляла критерії оцінювання службових собак, які дресируються по пошуку наркотичних засобів та зброї) [6]; 2) С. Пуцаловська (досліджувала шляхи забезпечення безпеки собак під час несення ними служби в надзвичайних умовах, зокрема, розробляла конструкцію і технологію виготовлення захисного взуття для роботи собак в умовах надзвичайних ситуацій) [7]; 3) відбором та профілактикою захворювань службових собак переймався О. Стаєнний (розробляв питання щодо ветеринарної превенції і забезпечення постійно діючої профілактики у племінному розпліднику службових собак) [8]; В. Фасоля досліджувала порядок диспансеризації собак службових порід [9]; Р. Шестопалка вивчала діагностику і методи забезпечення патогенетичної терапії собак породи німецька вівчарка за гострого і хронічного перебігу ниркової недостатності [10]; 4) на способи забезпечення особистої безпеки поліцейських у разі нападу собаки у своїй публікації звернув увагу Т. Вайда [11, с. 93–104]; 5) використання службових собак у правоохоронній діяльності різних підрозділів поліції наводять С. Албул, О. Ніколаєв, О. Тьорло, Ю. Йосипів та ін. [12]; С. Бортник, О. Моргунов, В. Артем'єв, І. Хомко [13] обґрунтовують використання службових собак як

засобу відповідного реагування правоохоронців в контексті застосування комплексу заходів примусу після оцінювання поліцейськими існуючого типу ризику на місці події та ін.

Разом з тим вирішенню проблемних аспектів такого питання, як удосконалення тактики дій правоохоронців з використанням штурмових собак під час проведення спеціальних поліцейських операцій, на нашу думку, вченими та поліцейськими-практиками приділено недостатньо уваги. Це в свою чергу послужило підставою для обрання теми роботи та конкретизації предмету дослідження.

Мета статті: розкрити особливості підготовки та порядок застосування службових (штурмових) собак при проведенні спеціальних поліцейських операцій.

Постановка завдань дослідження. Для досягнення поставленої мети виконано наступні завдання: 1) проведено огляд чинного вітчизняного законодавства, визначені нормативно-правові акти котрого регламентують підготовку та застосування службових собак у боротьбі із злочинністю; 2) проаналізовано європейський досвід (на прикладі спецпідрозділів поліції Франції) щодо застосування правоохоронними органами службових собак; 3) розкрито заходи безпеки, котрих повинні дотримуватися поліцейські-кінологи при застосуванні службових (штурмових) собак у боротьбі із злочинністю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кінологи поліції залучаються тільки для виконання завдань, пов'язаних з використанням службових собак у протидії злочинності та забезпеченні публічної безпеки і порядку. Собака вважається службовим після проходження відповідного курсу дресирування та здачі іспитів (до проходження навчання собака вважається резервним) [2].

З метою забезпечення службової діяльності відокремлених підрозділів територіальних органів НПУ виділяють наступні напрями підготовки службових собак для: 1) розшуку людей (правопорушників) за запаховими слідами; 2) пошуку вибухівки, вибухових пристроїв та вогнепальної зброї; 3) пошуку наркотичних засобів, наркотичних речовин та прекурсорів; 4) пошуку трупів чи їх залишків тощо. Звідси в залежності від призначення та специфіки застосування службових собак вони діляться на розшукові, патрульно-розшукові, вартові, конвойні, спеціальні (з пошуку вибухових речовин, вогнепальної зброї, наркотичних засобів, трупів, для проведення одорологічної вибірки (собаки-детектори) та резервні) [2]. Також для

використання у підрозділах поліції спеціального та особливого призначення в кінологічному центрі можуть утримуватись спеціально підготовлені собаки, яких використовують в антитерористичних заходах.

У підрозділах поліції для забезпечення публічної безпеки і порядку та протидії злочинності, а також з метою вирішення інших оперативно-службових завдань, покладених на поліцію, використовуються (застосовуються) спеціально підготовлені службові собаки: 1) розшукові (для розшуку за запаховими слідами осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, для проведення вибірки людини та речі, пошуку речових доказів і стріляних гільз, затримання втікаючої особи чи групи осіб); 2) патрульно-розшукові (для патрулювання, використання під час забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, пошуку правопорушника по «гарячому» запаховому сліду, затримання втікаючої особи чи групи осіб, припинення нападу на кінолога чи інших осіб); 3) спеціальні (для пошуку та виявлення вибухових речовин, вибухових пристроїв, вогнепальної зброї і набоїв, наркотичних засобів, закопаних (захованих) трупів); 4) конвойні (для припинення втечі й затримання осіб, які втекли з-під варти); 5) вартові (для охорони спеціальних установ і об'єктів поліції та об'єктів, що охороняються поліцією охорони) [2].

Окремим видом застосування службових собак є їх залучення до проведення поліцейських заходів, під котрими нами розуміється «сукупність узгоджених і взаємопов'язаних метою, завданнями, місцем та часом проведення дій, пошукових, превентивних заходів та поліцейських заходів примусу, за необхідності, із залученням інших військових формувань та правоохоронних органів, спрямованих на виконання службово-бойових завдань.

Особовий склад підрозділів поліції забезпечується службовими собаками при здійсненні блокування (ізоляції) визначеної території або об'єктів з метою перекриття можливого виходу за їх межі осіб, які розшукуються, установлюються, підлягають затриманню, а також проникнення на блокувані території або об'єкти сторонніх осіб та забезпечення безпеки громадян.

У поліцейських операціях разом з правоохоронцями-кінологами поліцейських підрозділів беруть участь штурмові собаки, котрі часто першими йдуть на затримання злочинців. Штурмових собак виховують із німецьких, бельгійських вівчарок та ротвейлерів — їм притаманна сміливість,

швидкість та спритність, які часто рятують життя членам штурмової групи поліцейських. Штурмові собаки, яких готують для спецпідрозділів поліції (зокрема, «КОРД»), ці тварини здатні на самопожертву, вірні та віддані правоохоронцю, який їх дресує. До майбутніх собак-штурмовиків ставлять серйозні вимоги: пес має бути фізично витривалим, не реагувати на гучні звуки та бути готовим працювати в будь-яких екстремальних умовах. Собака повинен впевнено і чітко виконувати команди кінолога (поставлені завдання) для забезпечення ефективної роботи групи правоохоронців в цілому, а також передусім зберегти життя поліцейських, які йдуть позаду пса [2; 3].

Штурмові собаки, як правило, заходять першими у приміщення, де перебувають правопорушники та які становлять серйозну небезпеку (є озброєним). Собака не має зважати на різноманітні перешкоди (постріли, звукові та світлові сигнали, які можуть передувати затриманню). У свою чергу поліцейський-кінолог повинен також бути фізично витривалим, здатним долати значну відстань разом із собакою, готовим до оперативної зміни обстановки (не боятися різних подразників).

При виконанні службових завдань має забезпечуватися максимальний захист службової собаки, який може бути виконаний у кількох варіантах: 1) легкий захист (від різних легких уламків, наприклад, від скла, ножових порізів та інших уражень гострими предметами); 2) посилений захист (використовують у складній службово-бойовій обстановці — собака має надійніший захист куленепробивним жилетом грудни, живота та спини; використовуються захисні окуляри для очей від гілок, різних уламків та протигаз від диму, а також навушники, які приглушують звуки від вибухів та стрільби) [14]. Важливо для службової собаки правильно підібрати спорядження, яке б дозволяло йому зручно рухатися та виконувати поставлені завдання.

Окрім того, штурмовий пес може відшукати міни та вибухівку. Для цього додатково штурмових собак навчають виконувати мінно-розшукові функції, коли на місці події потрібно оперативно виявляти вибухонебезпечні предмети та розтяжки (при вході до будівлі собака може з-за дверей нюхом відчувати вибухівку). Попри постійні ризики з метою збереження життя штурмових собак правоохоронці залучають їх лише у критичних ситуаціях.

Службові штурмові собаки застосовуються під час затримання осіб, які чинять замах на злочин або вчинили його та намагаються втекти. Порядок застосування собак у таких випадках

визначається планом оперативно-розшукових заходів, а на місці — старшим оперативної групи (старшим нарядом патруля).

Під час проведення операцій із затримання озброєної особи чи несення служби в районі проведення антитерористичної операції кінолог повинен бути в захисному куленепробивному жилеті відповідного класу захисту та шоломі. Службового собаку залежно від обставин для захисту його життя рекомендовано одягати у спеціальний куленепробивний жилет. Якщо правопорушник чинить опір або намагається втекти, кінолог за командою старшого оперативної групи або в разі крайньої необхідності самостійно пускає собаку на затримання особи [2].

Для затримання правопорушника службовий собака пускається без нашийника, повідка та намордника, як правило, після попередження не менше двох разів «Стій (Виходь)! Пускаю собаку!». За значної відстані або у разі звернення до великої групи людей попередження робиться з використанням гучномовця або інших пристроїв для підсилення голосу. За таких випадків кінолог повинен надати час, достатній для припинення злочину (правопорушення) та виконання наказу. При спробі вчинення збройного нападу на працівників поліції, громадян або охоронювані об'єкти, затриманні особливо небезпечних або озброєних осіб, звільненні заручників собаку пускають без попередження [2].

Під час затримання особливо небезпечних, озброєних осіб слід застосовувати кілька добре натренованих службових собак, які не бояться пострілів і мають добру хватку. Для уникнення втрати собаки не слід пускати його для затримання правопорушника, якщо той знаходиться у схованці та відстрілюється. У такому випадку необхідно відвести вогонь в інший бік, а собаку пустити з тилу чи флангу або дочекатися відходу правопорушника.

Забороняється пускати собаку на затримання, якщо в цей момент між собакою і правопорушником перебувають сторонні особи, а також якщо злочинні дії або опір правопорушника вже припинено. Забороняється також застосовувати службових собак під час припинення незаконних зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій ненасильницького характеру, які не порушують роботу транспорту, зв'язку, підприємств, установ та організацій.

У разі проведення операції із затримання правопорушника в жиллому приміщенні собака пускається для затримання за вказівкою старшого групи,

але за умови, що в цьому приміщенні відсутні сторонні особи. Собака пускається для затримання з відстані, що забезпечує ефективність затримання, особисту безпеку членів оперативної групи та інших не причетних до вчиненого кримінального правопорушення осіб.

З метою більш ефективних дій оперативної групи при затриманні озброєної особи допускається одночасне застосування службового собаки і спеціальних хімічних засобів. Для захисту від впливу хімічних речовин, диму, чадного газу тощо кінолог, собака та інші працівники поліції діють у спеціальних автономних системах дихання (протигазах) [2].

В цілому службовий собака антитерористичної спрямованості (штурмовий) вважається підготовленим, якщо він відповідає таким вимогам (див. додаток 10 «Нормативи підготовленості службових собак поліції» Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України) : 1) миттєво затримує людину, що втікає, групу осіб; 2) під час затримання осіб, які чинять збройний опір, сміливо та активно кидається у відчинені двері будинків, вагонів, літаків, вікна автомобілів та іншого транспорту, не звертаючи уваги на постріли і вибухи; 3) охороняє затриманого; 4) разом із кінологом здійснює конвоювання затриманого; 5) активно і сміливо захищає кінолога у випадку нападу на нього сторонньої особи (сторонніх осіб), під час нападу іншої особи миттєво переключається на затримання цієї особи; 6) адаптований до роботи у складі групи (загону) та до пересування у складі штурмових груп; 7) працює по штурмовому трапу для затримання умовного порушника в автобусі, залізничному вагоні, на 2 чи 3 поверсі будинку або плавзасобі; 8) працює у парі, трійці та більшій кількості службових собак; 9) атакує озброєного умовного зловмисника разом з двома і більшою кількістю службових собак одночасно; 10) припиняє свої дії за командою кінолога; 11) обшукує місцевість і приміщення та знаходить людей, які переховуються, а також заховані ними предмети [2].

Корисним є аналіз закордонного досвіду застосування службових собак (на прикладі Франції), який можна впроваджувати у професійну діяльність сил правопорядку для удосконалення їх роботи. Після теракту під час Мюнхенської Олімпіади (1972) у Франції було прийнято рішення про створення підрозділу з боротьби із тероризмом. 01 березня 1974 року офіційно почав нести службу відомий у всьому світі спецпідрозділ

поліції — група швидкого реагування національної жандармерії (Groupe d'Intervention de la Gendarmerie Nationale, GIGN) зі службовими собаками в штаті. За свідченням М. Логачова за перші двадцять років свого існування поліцейські GIGN провели більше 650 різних операцій, під час котрих були звільнені біля 500 заручників і знищені декілька десятків терористів, а більше тисячі злочинців арештовані. Завдяки ефективним діям кінологічного підрозділу за цей час при проведенні цих операцій загинув тільки один правоохоронець групи і декілька десятків отримали поранення [15]. Підрозділ GIGN провів 6 великих спеціальних операцій, в ході котрих службові собаки безпосередньо здійснили затримання озброєних злочинців і психічно хворих осіб. В результаті участі у поліцейських операціях у 1982 році загинуло тільки дві бельгійські вівчарки. Французи використовують термін «бойова собака», розуміючи під цим терміном «штурмову собаку», мета котрої — напад на злочинця і утримування його, поки кінолог не подасть спеціальну команду.

Розглянемо порядок проведення добору собак для служби в GIGN. Протягом багатьох років французькі кінологи формували строгі критерії відбору собак на службу в поліцію. Для цього проводилось тестування різних порід собак, починаючи з бульдога, німецької вівчарки і закінчуючи ротвейлером. Нарешті у 1983 році еталоном службової собаки була обрана бельгійська вівчарка (малінуа). Спеціально створений Національний центр дресирування службових собак добирає для служби навчених тварин, які не старші 1 року і 3 місяців, з урахуванням їх характеру (для порівняння в Україні — від 9 місяців до 2 років, допускається відхилення від вказаного віку в межах двох місяців) [2].

У перші дні собаки утримуються в ізолюваному блоці і ретельно оглядаються штатним ветеринаром кінологічної служби. Незалежно від способу дресирування всі собаки проходять конкурсний відбір: 1) екзамени на тілобудову (встановлюється відповідність пса стандарту породи); 2) медичний огляд, котрий включає перевірку його загального стану здоров'я та проведення вакцинації; 3) екзамени на перевірку характеру (оцінювання пильності, агресивності і нервової врівноваженості тварини, тест на реакцію при вистрілах та на активність).

Уточнимо бойові завдання, які виконують кінологи в підрозділі GIGN. Перед тим, як потрапити до підрозділу, собаки проходять «карантин»

(здійснюється вакцинація і проводяться різні курси лікування для підтримання здоров'я собак та успішного проходження етапу дресирування). Після карантину собак направляють у навчальні групи в порядку випадкового жеребкування. Після закінчення курсу базового дресирування собаки протягом року навчаються спеціальним тактичним прийомам. Інструктори вчать їх стрибкам з вертольотів і літаків, специфіці дій у складних умовах міста (загазованості повітря, високого рівня шуму, дій під вогнем умовного злочинця, при вибухах тощо).

Особлива увага приділяється підготовці службових собак до дій в екстремальних умовах з використанням спеціально розроблених для них засобів індивідуального захисту — протикульових бронежилетів. Крім цього, службові собаки використовуються у складі групи оцінювання і розвідки для пошуку об'єктів (осіб, вибухівки тощо) та проведення розвідувальних дій. Вони виконують команди тільки свого інструктора, котрий, як правило, має звання сержанта жандармерії. Підрозділ GIGN може використовувати спеціальні автомобілі штурмових операцій для доставлення кінолога зі службовою собакою до місця запланованих дій (в Україні також — уточнено нами). До складу груп охорони і безпеки входять 4 кінологи зі службовими собаками.

Приблизно половину оперативно-службових завдань кінологічний підрозділ GIGN виконує спільно з підрозділом забезпечення безпеки президента республіки, решти часу залучається для охорони судових процесів, громадського порядку тощо. Загальний термін використання собак складає 7-8 років.

Конкретизуємо функції службових собак в спеціальному підрозділі RAID, який є основним (штурмовим) підрозділом Національної поліції Франції (RAID — Recherche, assistance, intervention, dissuasion — аббревіатура від «пошук, сприяння, втручання, переконання»; був створений у 1985 році). До його складу входять мобільна парашотно-десантна група, штурмова група, кінологічна бригада, вибухотехнічна служба і снайперська група «OMEGA».

При проведенні спеціальної операції з високим ступенем ризику (звільнення заручників, арешт терористів або озброєних злочинців), всі групи підрозділу RAID діють у тісній взаємодії, що у поєднанні з високим рівнем професійної підготовки забезпечує успіх оперативних заходів. Особлива увага приділяється безпеці поліцейських. При проведенні спеціальних операцій під час силового

затримання озброєних злочинців або звільнення заручників ці підрозділи ефективно використовують службових собак.

Розглянемо заходи безпеки, яких необхідно дотримуватися поліцейськими-кінологами під час використання на службі собак. Основні застереження щодо забезпечення безпеки тварин наведені до п. 6 розділу XI «Правила особистої гігієни та заходи безпеки під час поведінки із службовими собаками» **Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України** [2]. Заборонено використовувати службових собак не за призначенням, непідготовлених, які втратили свої службові якості або хворі.

В контексті забезпечення права і свобод громадян забороняється застосовувати службових собак: 1) до жінок з явними ознаками вагітності, осіб літнього віку або з вираженими ознаками інвалідності та малолітніх, крім випадків учинення ними групового нападу, що загрожує життю і здоров'ю людей, працівників поліції, або збройного нападу чи збройного опору; 2) у приміщеннях та на земельних ділянках, закріплених за дипломатичними, консульськими та іншими представництвами іноземних держав, за винятком випадків, коли від їх представників надійде прохання або дозвіл на застосування собак проти правопорушників; 3) у дитячих і лікувальних закладах; 4) у публічних місцях та навчальних закладах, якщо від цього можуть постраждати сторонні особи [1; 2].

Після застосування службових собак проводиться огляд приміщень і місцевості з метою виявлення осіб, які могли випадково отримати тілесні ушкодження. Особи, затримані за допомогою службової собаки, ретельно оглядаються. При цьому вживаються заходи безпеки від нападу затриманого. Собаку за командою «Охороняй!» залишають на відстані двох - трьох кроків від затриманого для контролю за його поведінкою [2]. У разі нанесення собакою сильних укусів затриманому працівники поліції зобов'язані надати йому долікарську допомогу і викликати медичних працівників.

Висновки. За результатами проведеного аналізу нормативно-правових актів та спеціальної літератури з піднятої нами проблеми застосування службових (штурмових) собак можемо зробити наступні узагальнення.

1. В сучасних умовах запровадженого правового режиму воєнного стану суттєво зросли запити на використання службових собак для виконання різних службових завдань, в першу чергу на прифронтових територіях.

2. Службові собаки внаслідок спеціального тренування (дресування) набувають певної спеціалізації для їх використання у правоохоронній діяльності, котра обумовлюється виконанням специфічних завдань — пошукових, службово-бойових, рятувальних тощо.

3. Застосування службових (штурмових) собак під час проведення поліцейських операцій вимагає від її керівника(ів) та поліцейських-кінологів детального опрацювання та врахування всіх умов (обставин на місці події), що сприятиме мінімізації втрат при проведенні оперативних заходів як для особового складу працівників поліції, так і без шкоди для життя чи здоров'я тварин.

4. Заслужовує на увагу вивчення досвіду підготовки службових (штурмових) собак у країнах Європи (зокрема, Франції), де поліцейськими враховуються як сучасні виклики безпеки суспільства чи окремого громадянина, а й забезпечення службових собак засобами захисту для збереження їх життя і здоров'я.

5. Удосконалення методики підготовки та тактики застосування службових собак в протидії злочинності, забезпеченні публічної безпеки і порядку повинно обов'язково здійснюватися з урахуванням дотримання охорони прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави.

Перспективною тематикою подальших розвідок у даному напрямку можуть бути наступні: 1) розгляд проблемних аспектів застосування службових собак для виявлення та рятування людей в умовах надзвичайних ситуацій різного походження (природного, техногенного, соціально-політичного чи воєнного характеру); 2) особливості дресування штурмових собак в засобах захисту (спеціальному куленепробивному бронежилеті, навушниках, спеціальній автономній системі дихання (протигазі); 3) тренування та використання собак для знешкодження сил ворога (небезпечних об'єктів) у випадку нападів на блокпост (штурмову групу поліцейських тощо); 4) використання службових собак для супроводження людей з різними фізичними, сенсорними, психіатричними чи ментальними порушеннями (уточнення їх прав заходити в місця, куди іншим тваринам вхід заборонений — в ресторани, бібліотеки тощо).

Література

1. Про Національну поліцію : Закон України від 02 липня 2015 року № 580-VIII (із змінами в редакції від 16.08.2024). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/580-19> (дата звернення: 30.01.2025).

2. Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України : наказ МВС України від 01.11.2016 року № 1145. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1544-16#Text> (дата звернення: 19.01.2025).

3. Про затвердження Інструкції з організації службової кінології в Національній гвардії України : наказ МВС України від 05.08.2014 року № 772. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1213-14#Text> (дата звернення: 19.01.2025).

4. Собаки-спецпризначенці та позиттєве утримання чотирилапих пенсіонерів, затверджено нові норми кінологічного забезпечення ДПСУ. Державна прикордонна служба. URL: <https://dpsu.gov.ua/ua/news/34177-Sobaki-specpriznachenci-ta-pozhittve-utrimannya-chotirilapih-pensioneriv-zatverdzheno-novi-normi-kinologichnogo-zabezpechennya-DPSU> (дата звернення: 01.02.2025).

5. Вайда Т.С., Скрипка О.І. Гуманітарне розмінування звільнених від ворога територій України як першочергове завдання органів Національної поліції після деокупації регіонів. Актуальні питання вдосконалення судово-експертної та правоохоронної діяльності : збірник матеріалів засідання № 5 постійно діючої Міжнародної науково-практичної конференції (м. Кропивницький, 24 березня 2023 р.). Кропивницький: ТОВ «Центрально-Українське видавництво», 2023. С. 97–105.

6. Була Л.В. Оцінка службових собак, які дресируються по пошуку наркотичних засобів та зброї : автореф. дис. ... канд. с/г наук : 06.02.01. Чубинське Київської області, 2009. 23 с.

7. Пуцаловська С.О. Розробка конструкції і технології захисного взуття для собак в умовах надзвичайних ситуацій : автореф. дис. ... канд. техн. наук : 05.18.18. Київ, 2009. 24 с.

8. Стаєнний О.В. Ветеринарна превенція і постійно діюча профілактика у племінному розпліднику службових собак : автореф. дис. ... канд. ветеринарних наук : 16.00.06. Львів, 2010. 25 с.

9. Фасоля в.п. диспансеризація собак службових порід : автореф. дис. ... доктора ветеринарних наук : 16.00.01. Біла Церква, 2008. 44 с.

10. Шестопапка Р.І. Діагностика і методи патогенетичної терапії собак породи німецька вівчарка за гострого і хронічного перебігу ниркової недостатності : автореф. дис. ... канд. ветеринарних наук : 16.00.01. Київ, 2009. 21 с.

11. Вайда Т.С. Забезпечення особистої безпеки поліцейського в разі нападу собаки й основні заходи з

надання домедичної допомоги потерпілому внаслідок укусу тварини. Юридичний бюлетень : наук. журнал. Одеса: ОДУВС, 2021. Випуск 20 (20). С. 93–104.

12. Тактико-спеціальна підготовка працівників Національної поліції: навч. посібник / С. В. Албул, О. Т. Ніколаєв, О. І. Тьорло, Ю. Р. Йосипів та ін. Одеса; Львів: ОДУВС; ЛьвДУВС, 2018. 480 с.

13. Тактика самозахисту та особистої безпеки працівників Національної поліції України : метод. рек. / [уклад.: Бортник С.М., Моргунов О.А., Артем'єв В.О., Хомко І.Г.] ; МВС України, Харків. нац. ун-т, внутр. справ, Каф. спец. фіз. підготовки ф-ту № 2; за заг. ред. В.В. Сокурєнка. — Харків: ХНУВС, 2017. 136 с.

14. Бурцева А., Смолницький М. Їх називають смертниками: як готують штурмових собак, які можуть першими йти в бій. URL: https://24tv.ua/shturmovi-sobaki-prikordonnikiv-yak-yih-gotuyut-shho-vidomo-novini_n2497954. https://24tv.ua/shturmovi-sobaki-prikordonnikiv-yak-yih-gotuyut-shho-vidomo-novini_n2497954 (дата звернення: 01.02.2025).

15. Логачов М.Г. Закордонний досвід тактичного застосування кінологічних підрозділів при проведенні спеціальних операцій (2004). Штурмова собака у спецпідрозділах Франції (GIGN, RAID). URL: <https://wardog.blog/shturmovaya-sobaka-v-speczpodrazdeleniyah-franczii-gign-raid/> (дата звернення: 27.01.2025).

Залєвська І.І.,
кандидат політичних наук,
викладач кафедри тактико-спеціальної
та спеціальної фізичної підготовки
Одеського державного університету
внутрішніх справ

Півторак О.І.,
кандидат політичних наук,
заступник начальника відділу
матеріального забезпечення
Одеського державного університету
внутрішніх справ

Жуковський С.В.,
підполковник поліції,
старший викладач кафедри тактико-спеціальної
та спеціальної фізичної підготовки
Одеського державного університету
внутрішніх справ